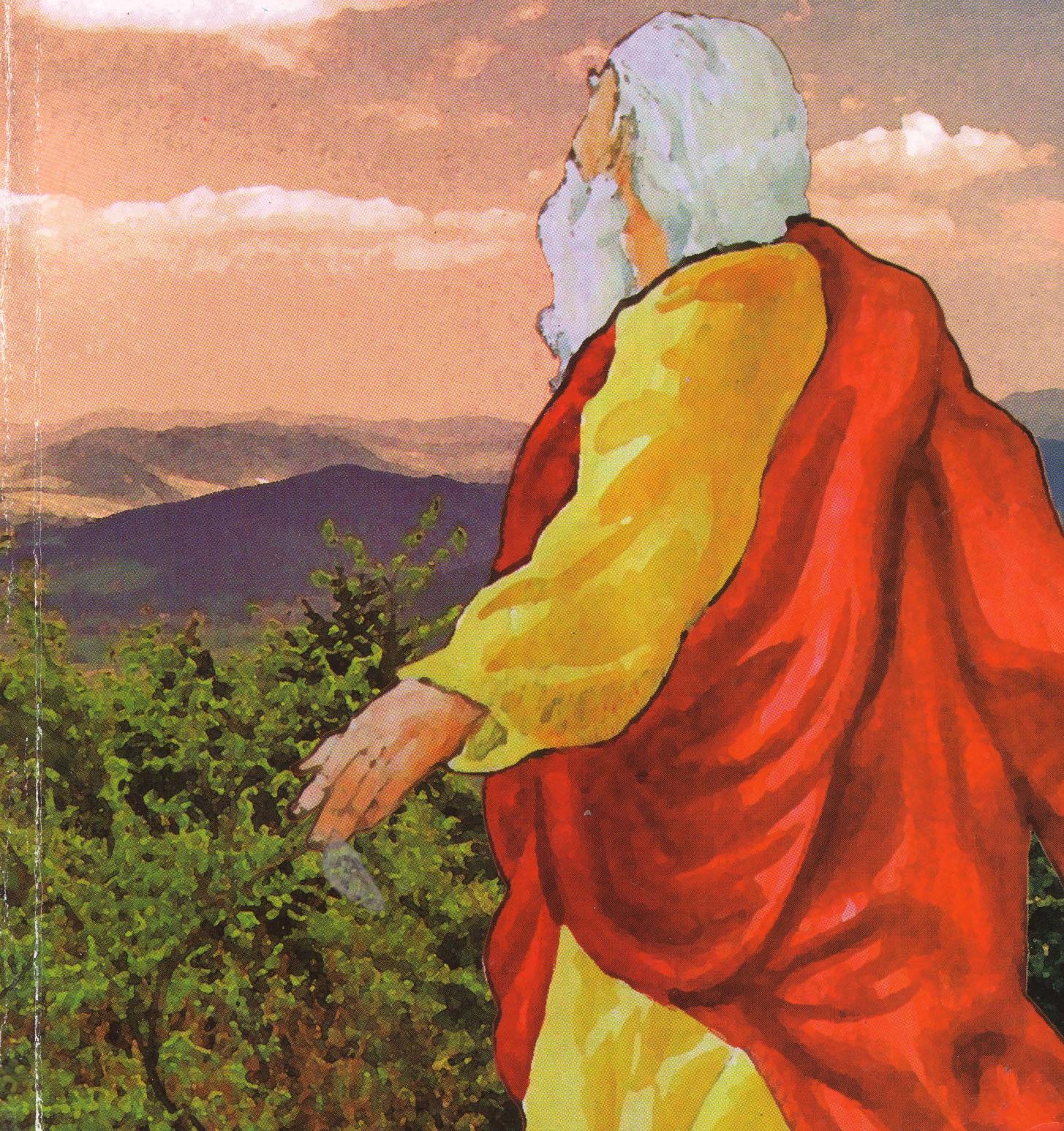

Іван Франко

МОЙСЕЙ

Іван Франко
МОЙСЕЙ

Іван Франко

МОЙСЕЙ
поема

З українського перекладу
Петро Трохановський

Крениця
2006

Мойсей

© Copyright by Petro Trochanowskij '2006

© Copyright by Bohdan Trochanowskij '2006

Загальна редакція, склад і ламання:

Петро Трохановський

Проект окладинки

- на основі фотографії

Петра Басалыгы -

і рисунки серед тексту:

Богдан Трохановський

Графіка – портрет Івана Франка:

Лешек Зигмунт

Спонсоры:

Димитрий Галик

Данил Галик

Координатор видання:

Владко Максимович

Друк: Zakład Poligraficzny „JAS-POL Poligrafia”
Krynica-Zdrój, ul. Kraszewskiego 77

СЛОВО ОД ТЛУМАЧА

Моє залюбління Франком датує ся од початку 60-тих років. Найперше прочитал єм, іщи в основній школі, „Захара Беркута”, по польськы. Але на добре завьюл мя гу Великому Каменярьови, особливі же гу його безсмертній поемі „Мойсей”, мій чудовий семінарскій учытэль Петро Доманчук. Перечитувал єм по роках „Мойсея” не раз, а чым старший єм был, чым барже єм сивіл, тым барже єм пережывал. Фасцинуvalа мя намалювана Франком збіжніст долі выбраного народу з дольом мого народу – „невибраного”. I хоц автор прообраз Ханаану – Обіцянай Землі, Ізраїля застереже сой в своій поетыцкій візіі, што цілком зрозуміле, для Україны, не даст ся скрыты, же не до ней є подібне токо, што накріслит хоцьбы во фрагменті образу з XVII главы:

*От і маш Палестину ціліцьку,
Край овечок і ярию,
Од Кадеса по Кармель без решты
Затулити мож в пальцох.*

*Ани трактів шырокых ту неє,
Ни до моря проходу!
Де-ж ту жыти, тужати, роснути
I квітнути народу?*

Очевидні, Франко не в безконечных просторах Україны (*труснеш Кавказом, впережешся Бескидом*, як напише во вступі до поемы) буде глядал подібности, а во єй фактычні і трагічні обездоленій долі, в закованым сусідами народі. Вюл буде устами Мойсея бесіду з онym своім народом, часто неслухнячым, непокірным як быдля – і то пред своім газдом, якій зла му не прагне, пред

своїм Вітцьом, Пророком, – з народом впертым до шліпоты, просторікого сумління, але вшытко єдно, але преці – народом безконечні, невымовно коханым (*Люблю тебе міцнійше, полнійше // ніч сам Бог наш Єгова*). Вказувал буде народови Вітчyzну за оном гором Небо (назва фактычна, в нашим языку принагідна, але як же символічна), вказувал буде з надійом, уж і в ситуації, виділо бы ся, без надії, Вітчyzну до котрой треба конче вернути. Плакал буде, кед приайде ся му ТАМ входити самому, але преці, хоці полным жалю, та твердым переконливим пророчым голосом рече:

*Лежал буду і т' горам моавським
Стырміл буду очами,
Аж вы вшытки там за мном прийдете,
Нибы діти за мамом.*

...І ту зас заламуют ся дакус аналогії. Правда, Українцям треба душом, мыслю, учынком вертати до вітчyzни, жебы збудувати єй вільном, свойом, незалежном (бесіду очвидні часами Франка). Але Українці, як цліст, николи не зазнали того найболеснійшого болю, не стратили в сенсі фізичним вітчyzни. *Мертвы, живы і ненароджены* – в силенній силі Народу сут в ній. Не мусіли, до єдного, лишати ю – як Жыди, як... Лемкы! –

*Для премудрих ся мудрым не числит,
Не войовник він в бою,
Весьєвітовий вандрівник, а гостем
Во вітчyzні він своїй.*

Выпиш вымалюй! – Не треба ани кус пояснювати аналогій... Гей, поема „Мойсей” для каждого Лемка, якій заховал ішы любов до краю вітців, якій тужыт за тым крайом – може быти настольном книgom, малом біблійом, джерелом найбарже піднесеных дознань, пережывань. Зато тыж взял ём сой за чест приближыти ю через нашу рідну бесіду моім краянам.

Зрезигнувал ём з прекрасного, великого поетычні вступу до поемы. І мушу ся з той „неделикатности” – як бы міг назвати мій поступок неєден знаючий ся на справі – порядні вытлумачыти. На початок підопру ся самym... Франком. Отже автор в першым своім задумі не замышлял писати вступу. Сьвідчыт о tym такій факт – же поему „Мойсей” створил він од січня до липця 1905 рока. Аж потім, правда – безпосередньо, 20 липця сіл до реченого вступу, де ясно выявил свое „кредо”, заадресувал „Мойсея” свому Народові. ...Ні не повім, жебы через tot акт поема стратила свою універсальніст для Сьвіта, для Курдів, Шкотів, Бретонців, Басків, Фризийців, для Лужыцкых Сербів, для більшості народів Землі, борючых ся векшом ци меньшом міром о істнування; аж і для народів, народності якы досьвідчыли, подібні Мойсейовым Гебреям, найгіршого – бо выгнаня. І для них адресуване выразні окрісленому народові поетычне слово не може тратити свойої універсальної вагы. Та в якысій мірі ю злагіднює. Так одчувам тото я, Лемко.

По друге – признам ся щыро – вступ до „Мойсея”, барз сконденсуваний мысьльово, філософічний, виділ ся дуже труднійший до тлумачыня нич основний текст поемы – барже елегійний, описовий, з векшом можливістю трансляторскога „маневру”. Ніт, не встрашыл ём ся власной немочы, то было до зробліня, але... Сумуючи в шытко в tym „Слові” речене, дышол ём до высновку, до якого ём дышол. (На маргінесі признам ся – перед неознаемленыма з органалом – же змінил ём дакус розмір Франкового верша. Конечным было то з огляду на специфіку єдного і другого языка. В украінськым, подібні як в росийскым і білорускым множество слів акцентуваных є на остатнім складі, што придає в поезії мужескій рым. Хотячи заховати вірніст розміру верша, в вельох інчых языках, в tym і в лемківскым, треба бы было в тых припадках, а ту конкретні – в што другым версі, хоснувати лем єдноскладовы слова. Што є, особливі при творі так обшырным як Франків *Мойсей* єднако невыкональне, як і ненатуральне.)

І прагну Вас, передовшыткым Братя Українці, красні просити: не майте мі того за гріх (мам на мысли очи-видні оний брак вступу). Не з чловечою злобы, ани з передуманой перфідіи лишыл єм, Брате, гомін волі, што го – даст Бог – в вінчаючым ділі правдивого одроджыня Твойой Вітчызны покотиши Чорним морем. Щиро бажаю Тобі цього.

І Ты мі жыч – най Рід мій пелехатий, непослухнячий стяmit – де Його місце, най Край мій овечок і ярю стане ся Ханааном, до якого вертати не лем треба, але і вартат. Кед ся тово поведе – будеш товды, Брате мій, мал сатисфакцию же завдякы і Твойому генію тот скромний дар весільний.

Петро Трохановскій

МОЙСЕЙ

I

Чотырдесят уж років ся скытат
Мойсей диком пустыньом,
Уж зо своім народом ся зближыл
Такой же г' Палестині.

Піски ту ішы арджом червены,
Голы скалы Моава,
Та за нима уж Йордан синіє,
Кличе зелен-дубрава.

По моавських піщаных долинах
Люд — Ізраіль кочує,
Та за верхы спечены перейти
Він охоты не чує.

Під шатрами марныма спит, дрімле
Кочовиско ледаче,
А іх волы і ослы сой грызут
Різовицю, бодача.

Же тот край — обіцяний, чудовий,
Же смарагды, сафіры
Уж лем-лем, за том гором ся блишчат,
В тово никто не вірит.

Сорок років ім пророк віщувал,
Бесідувал прекрасно
О вітчызні, о краю приданым,
Та надармо, напрасно.

Сорок років долина пречудна
Синявого Йордану

Іх манила і гнала, як привид —
Злудна фата-моргана.

І в невірстві уж нарід злословил:
„В очы лжут нам пророкы!
Ту, в пустыни, нам жыти, вмерати!
На што ждати? I докаль?”

І престали прагнути і ждати,
Гнати в безвіст уж цмаву,
Слати гонців і самым зиркати
Поза горы арджавы.

Ден за днем по моавських яругах,
Закля мине ся спека,
Весь Ізраіль в подертих наметах,
Дрімле, на нич не чекат.

Жінкы іх лем гвивают ся, прядут,
Печут мясо кізляче,
А іх волы і ослы заєдно
Румегают бодачом.

А дітвора дріботна по степі
В чудны ігры ся бавит:
То воює, то грады сой ставлят
І обводит мурами.

Та і нераз вітцьове, уж літні,
Барз ся тому чудуют.
„Де ся взяли в них тоты забавы?” —
Сами себе зъвідуют. —

„Адже в нас не видали такого,
Не чували в пустыни!
Ци пророчы віщаня перешли
В кров і душу дітины?”

ІІ

Єден лем з-серед гурмы народа
В своім шатрі не дрімле
І в старунку, і в жажді за горы
Жене думком нестримном.

Мойсей – пророк. Своіма забытій.
Дідусь tot, слабий, сивий,
Што без роду, без стад і без жінок
Стоїт сам край могилы.

Што лем мал він в тым жытю, та оддал
Для ідеі єдиной,
Для ней страдал, ньом ясніл і горіл
В труді твердым, істинним.

I з неволі в Міцраїм свій нарід
Вырвал він, nibы вітер,
I на волю просторну іх вывьюл —
Рабів тупых, прибитых.

Так як душа іх душ все ся двигал
Нераз він во дни тоты
До найвижшой, піднебной екстазы,
На тремтіня высоты.

I на фалах іх душ розъятреных
Во дни проби і міры
Він попадал враз з нима нерідко
До пропasti зневіry.

Тепер ся му уж голос заламал
I пригасло горіня,
I не слухат пророчай бесіды
Младе уж поколіня.

Обіцяний tot край? — пусты слова,
Байка то — в іх понятю;
Мясо стад іх, і масло, і брындзя —
То є добро до взятя.

Што з Міцраім вітцьове, дідове
Двигли ся до походу,
На іх погляд, то гріх і дурниця,
І руїна народу.

На переді Авірон і Датан
Гурмі днес верховодят;
Іх одповід на слова Мойсея:
„Нашы козы в голоді”.

І на заклик пророчий до бою:
„Нашы коні не куты”.
На тыркніня о славі, побіді:
„Войовники там люты”.

На споминку — „Ханаан пред нами”:
„Нам і ту тіж не планно”.
А на слово о Божым наказі:
„Замолч уж, ты омано!”

Та кед міцно загрозил ім пророк
Новым гнівом Єговы,
То Авірон пак одраз му выткнул
Богохульны промовы.

А на зброі, што носит Ізраіль,
Датан в імя Ваала,
Пред зображенym народом прекричал
Таку адде ухвалу:

„Хто пророка zo себе сой чынит,
Бесідує без звязку,

Гурмі простій і темній обіцят
Божий гнів, або ласку, —

Хто до бунту посьміє кликати,
Піддуряти до зміни
І манити за горы, на стрічу
Безвихідной руїны, —

Тот на пострах шалінцям натхненым
Медже тым поколіньом
Оплюваний най буде вшыткыма
І побитий каміньом.

III

Вечеріло. Легшала, втікала
Цілоденна уж спека
На заході край неба червеніл,
Нибы пожар далекій.

Нибы дощом небесnym і златым,
Потягнуло холодом,
Уж зачынат ся рух при наметах
Кочового народа.

Звільна, плавні ступляють, проходят
Камінныма стежками
Чорноокы Гебрейкы ужыком
З глиняныма дзбанками.

Зо дзбанками на главках гу скалі,
Де джерело протікат,
В руках несут міщата скоряны —
Козы, уці доіти.

Старши діти по степі пуставым,
Як заяці, кышкают,
В перегоны ся берут і кричат,
Або з луків стріляют.

Де-де чути zo шатра квиліня,
Або регіт дівочий;
Хтоси пісню зачынат пресмутну —
Як tot степ серед ночы.

Адде старши, вітцьове, дідове,
Перед шатра выходят
І по горах, по степі безкраім
Быстрій позір свій водят.

Ци не видно кінниці ворожой
Гын, за жолтом курнявом?
Ци не крутит зас біс полудньовий
Задуявом піщеном.

Ні, спокійні! І пішли розмовы
Обычайны, сусідски:
„Штораз меньше в кіз, овец молока
І ягнята лем тіцькы!

Ни для ослиц не старчат уж пашы,
Бодаchanой, степовой!
Прииде ся нам скытати, глядати
Дағде зас толок новых.

Край Мадіам — так радит Авірон,
Датан же — ішы далі.
Но а Мойсей? Він, ачий, замолкне
По вчерашній ухвалі.”

Аж ту: табір ся рушат, колыше,
Біганина і крикы;
Спід наметів зо стран всіх вылігат
Мурянчыско велике.

Што же то? Ачий ворог надтігат?
Ци ся в пасти зъвір зімал?
Ні, то Мойсей! Смотр, Мойсей выходит,
Гу народу пут тримат.

Хоц го рокы гу земли згынают,
Зо старунком до пары,
Його очы все горят, як тоты
Бліскавиці дві в хмарі.

Хоц волося му сънігом біліє
На старечу почливіст,

Та все стоят му горды два жмыткы,
В правій страні і в лівій.

Іде він на широке намістя,
Там де шатро Завіта
Свої роги сіштырі протігат
До сіштырьох стран сьвіта.

В тым наметі є Ковчег тягобний,
Выкований із міди,
Приказаня Єговы там лежат —
Знаки волі, побіды.

Та оддавна уж никто не входить
До намета святого,
Страх перед ним заєдно стереже,
Нибы писико порога.

Але камін гын лежыт великий,
Край намета, до сходу:
Звычай каже з оного каменя
Промовляти г' народу.

І на камін тот Мойсей виходить —
І встрашыли ся люде.
Ци-ж бы волі іх вшыткых на прекір
Він пророчыл днес буде?

І роздерти ся прийде, здоптати
Так як згнилу колоду —
Кого нашы вітцьове, дідове
Звали вітцьом народу?

Уж і шепче начальным Авірон,
Аж червений з досады,
Серед люду зас Датан шаліє —
Лихій демон громады.

IV

„Вчера вы, небожата шалены,
Раду глупу радили;
Тото хтіл єм вам одраз повісті,
Нич не дійду до діла.

Ухвалили сте печат зложыты
На мій язык, на душу, —
Отже тепер на прекір вам вшыткым
Речы слово я мушу.

Зрозумійте, затямте сой тото,
Шліпців вы поколіня,
Што кед душу зглушыте, істоту,
Та промовит каміня.

Вы сприсягли ся слух затыкати
На пророцтва, промовы,
І не моі, не уст тых гугнавых, —
А самого Єговы.

Та стережте ся часу, кед до вас
Він прорече по свому,
Словом інчым, страшнійшым по сто раз,
Як в пустыни рык грому.

Од слів Його, аж горы ся здыргнут,
Стрясе земля пустынна,
Серце ваше, як листя во огни,
Зашкверчавши, ся звине.

Всякий бунт проклинали вы вчера —
І то всує — даремно
Бо ся самым вам серце бунтує
Против клятв піддуреных.

Бо до серця вам вложыл Єгова,
Нибы заквас до кіста,
Творчы сили — што гнати вас будут
В призначене обыстя.

Уважали вы вчера, што спокій
То є стан понад станы,
Та ци радил ся розум попри тым
З нашим Богом і Паном?

Ци то Він для спокою приклікал
З міста Ур і з Гаррану
Авраама з родином широком
До лук, піль Ханаану?

Для спокою іх потім провадил
По йорданських розлогах?
По тых роках голодных іх погнал
Г' водам Нілю сътого?

Кед бы хтіл вас в спокою тримати,
Нибы трупа во крипті,
Вы до днес бы, як сейкы рогаты,
Карк згынали в Єгипті.

Зато гварил я буду уж до вас
Не од себе, а знаком,
Што-б відомым вам було, же з Богом
На прю іти — нияко.

Бо Єговы уж лук натягнений
Із напятом тятивом,
А і стріла на місце зложена —
І то вы сте том стрілом.

І кед она уж в ціль вымірена,
Пристроєна до бою,

Ци до лиця ій товды гварити:
„Я так прагну спокою?”

А же вчера вы ту присігали,
Языкато і бодро,
Не слухати уж моіх обітниць,
Ни пророцтва, ни погроз, —

Та на пакіст о вшыткым тым гнеска
Я розповім охочо;
І обіцям: кед буде конечным, —
Двигну перст, попророчу.

І слухати мусите, хоц зліст вам
Вбие жало студене.
Рад я знати, видіти правицю,
Што ся двигне на мене!..”

V

„Вы зарекли ся словес слухати
О милости Єговы,
Прото я вам, як дітям маленььким,
Єдну байку оповім.

Раз ся зышли шумливы дерева
На громадску бесіду.
„Треба бы сой короля выбраты,
Так — на хосен і видок.

Жебы мали мы в ним оборонцю,
Поміч, чест і надію,
Жебы был нам і паном, і слугом,
І дорогом, і цілю.”

„Виберайме — рюк хтоси з громады —
На то мы ту зобраны.
Най царює над нами вік-вічні
Кедр зелений з Ливану.”

І згодили ся вшытки дерева,
Пішли кедра благати:
„Зыйд, красавче, з той гордой высоты,
До нас ход царювати.”

Заколысал ся кедр, і одповіл:
„Як же вы то думали?
Жебым про вас я лишал на вікы
Свої горы і скалы?

Жебым лишил я про вас ден-зо-дня
Бліскы сонця, свободу?
Бывши вільным — я пішол служыти
Зберанині народу?

Вы принесли для мене корону?
Што же мі то за шана!
Я і без ней окрасом той землі
І короном Ливану.”

І вернули ся вшыткы дерева,
Пішли пальму благати:
„Медже нами ты роснеш, нам рідна,
До нас ход царювати.”

І повіла ім пальма: „Братове,
Што то вас закортіло?
Царювати, порядкы робити —
Хыбаль мое то діло?

Жебы такє сой взяти занятя,
Ци-ж шмарити я в силі
Своє квітя пахняче і плоды —
Солодіцькы дактылі?

Ци-ж бы мало сонечко даремні
Выгрівати мі сокы?
Мого плоду даремні глядати
Людске і зъвіря око?

Най над вами царює хто хоче,
Я на троні не сяду,
Волю вшыткым тін свою давати,
І свій плід, і розраду.”

І зогнули ся вшыткы дерева,
Під думками тяжкыма,
Што ни пальма, ни кедр ся не годят
Царювати над нима.

Пішли ружу благати. Та ружа,
Хоц той чести і годна, —

Без короны же она цариця
І вибранка Господня.

Пішли дуба благати. Та де там!
Він, як газда богатий,
Своїм стромом, конарьом, жолудми
Безконечні занятій.

І березу благали. Та она,
В білым шовку, як діва,
Лем сой косы на вітрі розплітат,
Хылит вершок тужливий.

І рюк хтоси, як кєбы то в жарті,
Тото слівце діточе:
„Іщи хыбалъ бы терня просити,
Може терен захоче.”

І дерева — як стій — підхопили
Єдинима устами,
І просити, благати зачали:
„Буд же царьом над нами.”

Рече терен: „Шак добрі то хтоси
Піддал вам таку раду,
Я на вашым престолі од гнеска
Без ваганя засяду.

Я ни в собі як кєдр не парадний,
Ни як пальма вродливий,
І не буду, як дуб тот, самолюб,
Як береза тужливий.

Буду для вас здобывал просторі,
Хоц іх для мя не треба,
Ползал буду смиренно при земли,
Вы ся пнийте до неба.

Буду до вас доступу боронил
Колячыма шпильками,
Дни порожні прикрашал вам буду
Молочными квітками.

Заяцьови за гніздо я буду,
І пташату дам кутик,
Жебы вшыткы лем росли, а я же
Буду гинул при пути.”

VI

Во глубокым молчаню Гебреі
Ухом слова імают...
„То є байка, — і Мойсей аж зітхнул —
По ній выклад настає:

Так, дерева — то земны народы,
Король же во іх кругу —
То выбранец, племінник Господен,
Божий посол і слуга.

Кед народы Єгова сотворил,
Як былины по полю,
Вшыткым в душу зазерал і чытал —
Яка чекат іх доля.

Як в джерело, до душ ся всмотрювал,
Ци не течут згнилином,
Глядал — кого бы собі выбрать
За первенця, за сына.

I не призвал тых гордых, што лізут
Аж до небес думками
I підносят могучы боканчы
Над людскыми карками.

Не прикикал богатых-плечатых,
Што землицю плюндруют,
Людским добром і потом соленым
Піраміды будуют.

Не прикикал красавців до танців,
Што на лірах бренкают;
Як свій талант, в поемах, в мармурі
Вкути в вічніст не знают.

Згорділ блиском і славом дочасном,
Вшыткым земськым владаньом,
Пахнилами театрів та ігриск,
Книжним тщым мудруваньом.

І як терен посеред стромистых
Непоказний на вроду,
І не діждал ся славы съвітовой
Ани з цвіту, ни з плоду, —

Так і нарід, Господом выбrаний,
Серед наций убогій;
Там де пыха, де гонір, там йому
За високы порогы.

Для премудryх ся мудрым не числить,
Не войовник він в бою,
Всесьвітовий вандрівник, а гостем
Во вітчyzні він своїй.

Але скарб свій до душы му зложыл
Віщий Бог Вседержытель,
Жебы был він як съвітич в темряви,
Слова Його хранитель.

В безконечну жывота вандрівку,
Післал го, хоц нищого, —
Обітниці му дал, заповіди,
Як мериндю в дорогу.

Та заздрісний наш Бог, наш Єгова,
Неприступний, сердитий:
Што полюбил в Синаї, най нихто
Не посьміє любити.

Зато наділ на свого выбранця
Одіяло любови

Недоступне, коляче, як тоты
Голузчата терньовы.

I пірнячым го вчынил, пекучым
Як коприва тріщата,
Жебы духа аромат заєдно
Mіг Він сам лем вдыхати.

Післанництво му дал незавидне
З крижмом семох печати,
Жебы нюс го в будучніст далеку,
Під ненавист од братів.

Горе тому післанцю-нездарі,
Што задрімле в дорозі,
Або печат завітню розламле,
В непамяти о Бозі.

Выйме інчий посольство завітнє
Ледачному з долони,
I добігне до ціли, до края,
I заблісне в короні.

Та щесливий післанець, што лист свій
Скоро, вірні понесе!
Вінець царський му Господ дарує
I прославит в небесах.

Ізраїлю! То ты tot післанець,
Ты выбраний zo съвіта!
Чом не тямиш ты свого посольства
I Божого завіта?

Не з той землі є твоє краївство,
I не мирска чест, слава!
Але горе, кед тебе змамунит
Съвіта того забава.

Заміст стати ся сілю той землі,
В порох марний ся зміниш;
Заміст ласку зъєднати для вшыткých,
Сам єй будеш негідным.

Заміст съвіт вызволити од муки,
Од роздору, од люти,
Будеш сам як тот черв роздавлений,
Котрий здыхат при пути.

VII

I прогварил зъідливо Авірон:
„Наш Мойсею, пан-отче,
Страх, як проял, як ты нас острашыл
Приповістком пророчом!

Терньом быти посеред народів?!

Шак за ласку велику —
To доправды твойого Єгову
Вартат звати владыком.

Чест велика — післанцьом му быти!
I в будуче незнане
З глейтом Його завіты носити —
Тото, вера, нас манит.

Таке якраз — то доля онагра,
Што звязаны бундз-міхы
З хлібом носит, сам терпіт голодом,
Для несвоєї потіхи.

Іщи з ума не зышол наш Гебрей,
Долі ліпшой він вартат,
I осягне, кед звяже єй чесно
Із Ваалом, з Астартом.

Най сой гырмит, най блискат Єгова
На скалистым Синаю, —
Мы з Ваалом богатства найдеме
В приреченым ним краю.

Най Єгові коляча тернина
Улюблено і служыт, —
Нас Астарты поведе десниця
Медже мірты і ружы.

Наше місце — Сенаар і Гарран,
А наш путь гу востоку,
А на захід, де край Ханаану,
Не ступиме і крока.

Вшытко ясне, і о тым не вартат
Молотити уж далі.
Але што нам з пророком зробити
По вчерашній ухвалі?

Бити скальом ходячу руїну?
Труду шкода, заходу.
Може дачым він ішы послужыт
Ізраїля народу.

До байочок він майстер великий,
Здібний очы мыдлiti,
За громадску возмеме го няньку,
На потіху для діти.”

Так він повіл, і регіт ся піднюс,
А з реготом тым в парі
По народі покотил ся пошум,
Як гырмota во хмарі.

Та спокійні пак Мойсей одповіл:
„Стало ся, Авіроне!
Што вісіти ма конче колиси,
Та не втопит ся оне.

Ханаану уж тобі не взріти
І не іти г' востоку;
З того місця уж в жадну сторону
Ты не зробиш і крока.”

І мертвеннна залегла тишина,
Оддых стримал ся в груди,

І Авірон осталпіл, аж поблід,
Сподіючы ся чуда.

Та ніт чуда! Авірон до съміху!
А зо съміхом тым в парі
По народі покотил ся пошум,
Як гырмota во хмарі.

VIII

I підхопил ся Датан завзятий:
„Дармо словом ся трудиш!
Кед же правду о тобі выгорну,
Не до слуху ти буде.

Повідж щыро: не зато єс ходил
Во Єгыпті до школы,
Жебы потім кайданы ковати
Нашій чести і воли?

Повідж щыро: не зато єс радил
В єгыпетских соборах,
Жебы гын з мудрецями кновати,
Нести зраду до двора?

Повідж щыро: там в них ся хранило
Віщуваня о дубі:
Же то його дванадцет конарів
Власт Єгыпту загубит.

Знали вшыткы, фараон і жреці,
Же тот дуб і конарі —
Ізраіля дванадцет поколінь,
Што на Нілю зрастали.

Жыли в страху, што мимо катувань,
Мимо років моровых,
Тот Ізраіль все росне і росне,
Як тот Ніль в час дощовий.

Знали вшыткы: кед в домі гебрейским
Родит мати первенця,
В єгыпетским в тот ден первородне
Вмерти мусит младенча.

Не знал никто на тото зарады,
Не выдумал помочь,
Товды ты, запродавчык, ёс впил ся
Фараону пред очы.

Правлячому ёс повіл: „Ты позволь
Іх повести в пустыню,
Я іх зламлю, до чыста знесилю,
Покірныма учыню.”

І дотримал ёс слова, і повьюл
Нас, як глупу отару,
Во пустыню, на втіху Єгыптян,
Нам на горе і кару.

Кілко люда в пустыни померло!
Злобны піскы і скалы
Сот тысячам тых чад Ізраіля
Вічным домом ся стали.

Гнеска же, кёд уж з ватаг численных
Жменька лем ся лишила,
Кёд уж сила силенна народу
В пісках ся розтратила,

Коли дух наш хоробрий ся знітил,
Як нелітня дітина,
Помякшало душ наших завзятя,
Ліпком стало ся глином, —

Ты нас ведеш во край Ханаану,
На жер волкам — до ямы,
Та-ж зверхником і гын ё фараон
Над вшыткыма князями!

То безмысніст — нам самым ся пхати
Добровільні до пасткы!

Ци нам гын воювати Єгиптян,
Ци просити іх ласкы?”

„О, Датане, — зас візвал ся Мойсей, —
Чым же ты ся так трапиш?
Ханаану і тобі не взріти,
Гордий карк не згынати!

Іщи єдно ти речу, Датане,
Сыну мій, небораку,
Перед смертю і пяди землички
Під ногами ти бракне.”

„Гей, Гебре! — зверещал аж Датан.—
Вы ся кляли Ваалом!
Ци забыли вы нашу вчерашню
Всенародню ухвалу?!

За каміня! Він з нас сой жартує,
Як жартувал уж нераз.
Най же згыне уж красше він єден,
А най нарід не вмерат.”

„Най же гыне! — кричали Гебреi. —
Адде йому і амин!”
Лем, о диво, што рука ни єдна
Не сягнула по камін.

І зміркувал ся Датан, ай одраз:
„Ід нам з очи в тій хвили!
Жебы кырвю мы твойом о змерку
Своіх рук не сквернили!”

Розбестила ся гурма, врещала:
„Бер же дрынды старечы!”
І роздерал tot вереск долину,
Нибы серце чловече.

IX

Але піднюс свій голос і Мойсей
В розъярію тым гнівним,
Покачали ся слова по степі,
Нибы громы пламінны.

„Горе вам, невільники безмысны
На гордыни котурній!
Бо вас ведут, як шліпців, під руку
Ошуканці і дурні.

Горе вам, бунтівничи розумы!
Од Єгипту почавши,
Против добра своєго власного
Бунтуєте ся завсе.

Горе вам, непокірны, бурливы,
Запалены і вперты,
Том впертістю, як клином, вы сами
Всередині роздерты.

Як коприва, вы руку спікате,
Хоц і зла вам не прагне;
Як тот бугай, бодете пастуха,
Што вас кормит ден-за-дне.

Горе вам, што вас Господ учynил
Для вселенной съвітичом,
Кед найвыжший дарунок любови
Вам проклятя прикличе.

Бо хоц вас Вселюблячий просвітит
Ласки своїй проміньом,
Вы пророків, післанців Господніх
Побиєте каміньом.

А доєдну проляту крапельку
Кырви слуг вірных своїх
Запамятат вам строгій Єгова
До будучих поколінь.

Буде гнал вас і тяжко прібувал,
Аж до плачу, до болю;
І чынити — як знам — присягнете
Його правду і волю.

Лем як кара сурова ся мине,
Зас вам каркы затверднут,
І колесо злочынів з каяньом —
Зас ся рушыт, оберне.

Горе вам, што віками мусите
Корыстati з той школы,
Аж навчыте ся плавнi чытати
Книгу волi Єговы.

Виджу образ ваш власний: от пастух,
З букя лубка надершы,
В водi мочыт i сушыт на сонци,
I вытискат го з перша.

Потім толче, аж змякне на губку,
Аж ся возме в ним сила,
Спiд удару в моментi вхопити
Яру iскру з кресила.

Ізраїлю, ты лубок! I тебе
Толчы буде Єгова,
Покаль змякнеш на губку, спохватиш
Іскру Божого слова.

Ты до цiли пошкынташ як быдля,
Што до плуга нераде...

Нераз батіг над тобом засвище
І на хырбет твій впаде.

Ты далеко в минуліст ся смотриш
І будучы дорогы,
Та на близкых корінях, каміню
Будеш збивал сой ногы.

Нибы кін здичавілий, так женеш
До пропасти з розгону
І колиси за ярмо почыраш
Драгоценну корону.

Варуй же ся, штоб своіх обітниц
Не одкликал Єгова,
Штобы для тя за впертіст не зламал
Раз даного ти слова.

І, на пострах народам, не лишыл
Самітного, гынути,
Як здоптану лыскачу гадину,
Котра здыхат при пути.”

Похыливши ся, вшыткы слухали,
Спонурены і тихы,
Лем во грудях біль тупий шеруділ,
Нибы бурыі подыхы.

X

Докачало ся сонце гу горам,
Величезне, червене,
Выло такой як плавець, што в морю
Топит ся, знесилений.

На небеса безхмарны сплывала
Тиха ніч дурманяча,
Деси вытя шакалів тремтіло,
Нибы рана боляча.

Затремтіло і штоси чловече
В старым серци пророка,
І знизила свій лет во мгновіню
Його дума высока.

Ци-ж все мусит він быти вістуном
Кар і погроз для люди?
І як хворій, голодній дітині
Штоси крінkle му в грудьох.

„Ізраїлю, ты мій! Кєбы знал єс,
Чого в серци тым полно!
Кєбы знал ты, як люблю я тебе,
Што ся діє днес зо мном!

Ты же рід мій, ты моя дітина,
Моя чест ты і слава,
В тобі дух мій і моє будуче,
І красоты держава.

Тобі-м оддал я жыття, труд цілий
Во незломным завзятю, —
На вандрівку во вікы ты підеш
З моего духа печатю.

Але ні, не лем себе я в тобі
Кохам так пламенисто,
Хоц і вшытко найкрасше, найвижше,
Лем до тебе єм вмістил.

Ізраїлю, ты богохульного
Не памятай мі слова:
Люблю тебе міцнійше, полнійше,
Нич сам Бог наш Єгова.

Мілионы Він має діточок,
Вшыткých гріє і росит.
Я мам тебе, лем тебе єдного,
І то тільки, — і дост мі!

І кед тебе Він взял з мільйонів,
Вибрал собі за слугу,
Я твій раб не з жадного вибору,
Лем з любови і туты.

І кед бере Єгова для себе
Твоі соки зо жыття,
Я од тебе не прагну ни тілько,
Што є бруду за нігтъом.

І кед кадил од тебе Він жадат,
І похвалы, пошаны,
Я од тебе готовий приняти
І невдячніст, і раны.

Бо тя люблю, і не лем за добро
В цілым тобі вмістиме,
Ай за хыбы, за ғанчы і злобы,
Хоц і плачу на нима.

Люблю тебе за впертіст, аж шліпу,
І за духа гордого,

Што, кед зыйде на глупы манівці,
Не послухат ни Бога.

За брехливіст твоего языка,
Просторікє сумліня,
Што ся тримат земного богатства
Вшыткым своім коріньом.

І за дівок безстыдніст шалену,
Іх горяче коханя,
За бесіду, за твої звичаї,
За твій съміх і дыханя.

Ізраїлю, ты моя дітино!
Най тя Господ потішыт!
Як же люблю я тебе безмірні
І... на все тя уж лишам.

Бо уж близка є моя година,
Хоц до кінце незнана...
А я мушу, я мушу ТАМ дійти,
Г' меджы тій — Ханаану.

Так єм прагнул ТАМ з вами входити
Серед хвалы, труб грому!
Та покорил мя Господ, і ввойти
Прийде ся мі самому.

Ачий ся мі хоц тілко поведе
Над Йорданом побыти,
Жебы лем в краю тым, обіцяным,
Стары кости зложыти.

Лежал буду і г' горам моавськым
Стырміл доталь очами,
Аж вы вшыткы там за мном прийдете,
Нибы діти за мамом.

Тугу свою слал буду, най сіпле
Вас за гуньки, кабаты,
Як тот пес, што звык пана свого,
В ліс на ловы кликати.

І я знам, што рушыте вы вшыткы,
Як в весняній повени,
Та во славным, великым поході
Не зъвідуйте о мене.

Най же іде нестримні ваш похід,
Як в поводю тым ріка!
Чадо рідне, о мій Ізраїлю,
Буд здоровий на вікы!"

XI

Кед з табору до степу выходил,
Іщи горы горіли,
Пурпурова іх смуга кликала
Там — в далечынь, до ціли.

А в яругах уж цмавіст ся двигла
І вливала до долин;
Штоси в серци выгнанця плакало:
„Уж не верну, николи!”

Адде жене дітвора гебрейска,
Што по полі шмигала,
Окружыла Мойсея, за халат
І за руки хватала.

„Ах, дідусю! Де на ніч ідете?
Та побудте ту, з нами!
Збудували мы мур, лем пізрийте —
Якы башты і брамы.”

„Красні, діти! Будуйте, ставляйте!
Та мі не час уж ждати;
Пограничний мур смерти і жыття
Іду я обзерати.”

„Ой дідусю! Посмотрте, мы в ярку
Скорпиона забили!
А в тернині аж троіх маленьких
Заячыків зловили.”

„Добрі, діти! Під ряд забивайте
Скорпіонів вы съміло!
Неправедне, та вшытко же єдно —
Пожыточне то діло.

Чом же то неправедне? Бо йому
Жыття в съвіті тіж миle.
А ци винен, што мати природа
Іду го обділила?

Заячатка же назад однесте,
Там де вы іх зімали.
Адже мама іх плаче! Ци о тым
Нияк вы не думали?

Треба быти вам милосердныма
Для вшыткого жывого,
Бо над жыття, тот клейнот - клейнотів,
Нич уж ніт ціnnійшого.”

„Ta діждийте, дідусю, присядте
Ту, до нашей громады.
Оповіджте нам свои пригоды,
Так слухати мы ради.

Припомните нам дни молодости,
Кілко было в них дива,
Як вы тестя свойого отары
Пасли в горах Хорива.

Як вы взріли тот корч горіючий,
Што ся не ял го оген,
І як з него вы голос почули,
Што пронимат тырвогом.”

„Не час тепер гварити, діточки, —
Як то было колиси,
Уж гмлы ночы ся стелят, ден гасне
А я хтіл вам повісти,

Што і для вас ден такій надыйде
Серед жыття порывів, —

Корч огняний вам душу розпече,
Як і мі на Хориві.

Такой хвилі блаженної николи
Памят ваша не стратит,
Кєд з пламеня одозве ся голос
Божественний, проятий:

>Здоймий взутя штоденних старунків,
З чистом приступ ту мыслю,
Бо на діло велике, преславне
Гнєска тебе я пішлю.<

То-ж не гасте святого пламеня,
Жебы, кєд час настане,
З серцьом щырим вы могли повісти:
— Я готовий, о Пане!"

Долго-долго мышліли діточки
Над бесідом пророчом,
Коли сам він нечутні одышол
Гу темряви, гу ночы.

Долго сновал ся смуток над дітми,
Вісіл жаль безсловесно...
Аж Мойсея силует ся стратил,
Ніч го в безвіст понесла.

XII

„З вішукіх стран мя обышла самітніст,
Як океан без края,
Моя душа — напяте вітрило,
Силі єй ся подає.

О, як давно, предавно ся знаме
З опікунком том чудном!
Ціле жыття самітніст мя грызла, —
В голых степах, ци з людми.

Як метеор зблуджений, все падам
В таємничу безодню
З єдним іщы, як брат, сопутником —
Дивном руком Господньом.

Всяди тихо, і уста замолкли,
Дана печат на слово,
Лем на самым дні серця Ты єден
Бесідуєш, Єгово.

Мое серце лем Тебе глядати
Прагне в тугы порыві:
Озвий же ся раз іщы, як товды —
На високым Хориві!

От — я пут уж перешол, довершыл,
Як єс вказал мі, Отче,
І зас сам ту пред Тобом я стаю,
Сам, як товды, як в ТОТ час.

Сорок років я трудил ся, вчыл єм,
Цілий в Тобі вглублений,
Жебы з рабів тых нарід зробити, —
Так як ждал єс од мене.

Сорок років, як коваль, єм клепал
Серця іх і сумління
І до того мі пришло, што втюк єм
Од іх кпин і каміння.

Такой товды, як час були ступити
На земличку придану!..
Всевідущий! Ци знал Ты наперед,
Же ся чисто так стане?

І воєтит ся в серци непокій:
Може я тому винен?
Може-м Твої завіты не сполнял
Так, як були єм повинен?

Боже, в слезах — гутнавий я — просил:
Де-ж мі завіт Твій нести?!
Дай інчому, дай златоустому
Слова Твого маєстат!

Днес зневіра до душы ся втискат,
Коле жалом студеным...
О Всесильний, лем словом ся візвий,
Ци єс дакус рад з мене?

Так, ідучы, в страплінню великым
Мойсей молил ся, жалил, —
Але, німа, молчала пустыня,
Тихо зъвізды жмуркали.

XIII

Аж ся почул съміх глухій, тишений,
Близко — руком сягнути,
Нибы ішол-то хтоси попри ним,
Хоц крачаня не чути.

І понесли ся слова шептливы,
Як съчаня гадяче:
„Безмысності квіт плодит заєдно
Страсти, муки колячы.

А кед приайде ся плід тот самому
Неможливым донести, —
Та найкрасше є товды на Бога
Покладати болести.”

Мойсей:

„Хтоси жугре! Ци во мі то самым —
Власне горе шалене,
Ци тіж демон якысий збыткує,
Посьміхує ся з мене?”

Голос:

„Тепер аж ти похыбным ся здає
Твоє діло реформы?
Што роками ти було ясністю —
Гнеска видит ся чорно?”

Мойсей:

„Хтоси жугре! І чом моє чело
Крапльом-росом ся вкрыват?
Боязнь? Але! Та серце жgne дротом
Розпеченым до біла.”

Г о л о с:

„В безграницій гордыни свій нарід
З його путя єс зводил,
Жебы такым, як хтіл єс, зробити...
Пізно страх тя обходит!”

М о й с е й:

„Хто ты, чудний? Не виджу! Та преці
Сам не встрашу ся себе!..
Лем же чую, як твоє піздріня
В моїй душы ся греbe.”

Г о л о с:

„Ци то важне, хто я?.. Хто колиси
Морю розказ свій выдал,
Тому важне не хто я, лем што я,
І ци правду повідам!”

М о й с е й:

„Ні, не правда, што з глупої гордости
Свое зачал я діло!
Лем кед виділ єм люд мій в неволи,
Серце мене боліло.”

Г о л о с:

„Бо-с ся чул невільникам подібний,
І тя стыдом палило,
Ix єс зохтіл зробити такима,
Жебы було ти мило.”

М о й с е й:

„Так, я з низин тых мрачных і страшных
Прагнул єм іх піднести

Там, де-м вишло, на ясну высочынь
І свободы, і чести.”

Г о л о с:

„Але Творця, што післал іх долов,
Ты не радил ся товды;
Аж як впал єс, та тепер Го кличеш,
Жалиш ся, болю полний.”

М о й с е й:

„Ні, на тото піпхнуло мя Його
Всемогуче веліня,
В душу темну поломін хоривскій
Вдыхнул мі просвічнія.”

Г о л о с:

„Гей, а може, тот оген хоривскій
І не горіл в Хориві?
Лем во серци тым твоім, завзятым,
Лем в шаленым порыві?

Може голос, што в похід тя вывюл,
На вандрівку пропастну,
З ниякого чуд-корча він не был,
А внутрішній твій, власний?

Адже пристраст зашліплят виджыня,
А прагніня — то чары,
Творит оку і віру, і богів,
Як призракы, як мары.

Тота жажда, што выла як шакаль
В твоїй души голодній —
Она тебе зробила ватажком
І пророком, ден-зо-дня.”

М о й с е й:

„Твоі слова престрашны по-стораз
Самітнійшым мя чынят!
Хто ты, враже?”

Г о л о с:

„Хто я? Я Азазель,
Темний демон пустыні.”

XIV

Было темно, лем звізды несъміло
Миготіли з простору.
Старий Мойсей при блисках іх крачал
Все доторы — доторы.

Втекли стежкы. Лем в ночы темряви
Звуки вели го дивны:
То квиліня гіёны в яругах,
То зас шелест гадины.

Ішол він, не приставал, як герой
На тот бій вырішальний,
В серци же розгоріла ся борба
Тяжка барз — з собом самым.

„Ци прагніня, — кричало в ним штоси, —
Овоч стыду і болю,
То был корч пламенистий, што казал
Люд вырвати з неволі?..

Ци прагніня — был ачий тот оген,
Тота была то сила,
Што для мене Єговы завіты
І Єгову створила?

Ци прагніня — помочы народу,
Його слезы отерти —
Є тым гріхом, што вартам за него
І выгнаня і смерти?

Ні, не того! Ты стереж ся, варуй,
Души не рый уж близны!
Бо прагніня то святе! Лем може
Змыйом гріх ся там вслизнул?

Бо ци не был ты іх проводырьом,
Паном душ іх і тілес?
І ци влада прагніня пресвяты
В твоім серци не зіла?

Фараоном ты для них ёс не был?
Новым,proto і тяжшым,
Бо в іх душах заєдно ёс шпортал,
Сумлінь іх был присташом.

Небеспечні ставати впілперек
Діл природных бігови!
Легко власны покусы подати
За розказы Єговы.

А што товды, кед років тых сорок
Шалом боскым ёс хворіл,
Нашмарювал ім, заміст завітніх,
Власных планів позоры?

Адже-ж може і в чуджым Єгыпти,
Хоц множачы ся в муках,
Отужали бы они до силы,
Взяли край в своі руки?

Кед ёс братів од ґрунту одрывал
І провадил в пустыню,
Ци-с подумал: а може през тото
Злочын тяжкій я чынью?

Што то значыт — череді приблудній
Обіцяти свободу?
Вшытко єдно — як дуба вырвати
І пустити на воду!

Ци не правду тот Датан повідат:
Стары гнізда лишыли,

А на новы здобыткы уж нее
Ни охоты, ни силы?

О, Єгово, та візвий ся, повідже —
Чынил ём Твою волю,
Ци-м был куклом власного страданя,
Зашліплення і болю?

О, Єгово, та прореч! Ци Ты тіж
Дар бесіды здобываш
Лем в пристрастях, во кырви збуреній,
В снів шаленых порывах?"

Але молчал Єгова, лем чути
Было звуки предивны:
То квиліня гісны в яругах,
То зас шелест гадины.

XV

Підносило ся сонце край землі,
Як багряне колесо,
І проміньом стрылистым кололо,
Прошыбало небеса.

А і гора, што зовут ю Небо,
В променистій пурпурі
Іщи вижаще, ся здає, двигала
Своі ребра понуры.

А на самым вершечку той горы,
Выжаще зламів і кантів,
Хтоси стоїт в безруху, як єден
З предковічных гігантів.

Там wysoko, над землі марністю,
Над пошумом, прогоном
Стоїт він, і до неба протігат
Розпристерты долони.

В сході сонця, сияню небесным,
В пурпуровым проміню
Кольосальний силует геть видно,
Аж до серця пустыні.

І зо шатер гебрейських пізриня,
Непойом сполнены,
Нибы гонці до того гіганта,
Напребіжкы гын женут.

„Ta-ж то Мойсей!” — уст єдных гу другым
Шепіт іде шкынтанаво,
Та выречы не годни, што деси
В серцях іх зсковынчало.

Так, то Мойсей в молитві натхненій
З Богом веде бесіду,

Хоц лем серцьом, німима устами —
>Бог же чує, Бог видит<.

Двигат сонце проміня, горіє
Ціла небес повала,
Стоїт Мойсей в молитві натхненій,
Нерухомий, як скала.

Сухым степом уж біс полудньовий
Знесиліня шле, змору,
Та Мойсея все руки чиісь
Піддвигают доторы.

Гу заходу ся сонце прехылят,
Уж за Фазга хырбеты, —
Од них тін величезна пролігат
Пострямбаным трепетом.

Наперед-ню, по горбах, яругах
Тін Мойсея ся кланят,
Гет в долину, гу шатрам гебрейским —
Як вітцівське пращаня.

А табором страх іде шептаний:
„Боже, чтобы в тій хвили
Не проклинал нас пророк, бо клятва
Найміцнішых знесилит.

Од молитви-проклятя ся трясут
Землі сруби, основы,
Тают скалы як віск од пламеня,
Дыржыт престіл Єговы.

I як він нас закляне, і сонце
Кед за горы уж сяде, —
Вшыток народ, край цілий той ночы
До іменту пропаде.

XVI

...Мойсей горіл, вюл борбу зо собом
І доходил до ціли,
А кєд ніч ся над съвітом пристерла,
Впал на землю зомлій.

Загойдала ся гора ціліцька
Аж по хырбет, верх самий,
І, далекій од съвіта, він лежал, —
Як в колысці, при мамі.

Над ним пісня якыса ся несла, —
Тихій смуток г' ній присіл...
І пестила го рука, гласканьом
Аксамитним, теплісім.

„Бідний сыну! — почули ся слова,
Тихым, рваным окликом —
Што-же жыття, што з тобом зробило
За tot час невеликій?!

Ци-ж так давно я тебе плекала
І водила за руку?
Ци-ж на тото єм дала тя съвіту,
Жебыс в таких жыл мухах?

Кілко зморщок на челі змученым!
Тіло неміч присіла!
І волося, што-м рада гласкала,
Так як съніг побіліло!

А колиси єс рвал ся на ігры,
Спопід руки ся звивал!
Видиш, г' чому єс пришол! А повідж,
Кілко ран серце скрывают?!

Бідна, бідна дітино ты, моя,
Много еси потерпіл!
Іщи гнєска... На сонци ден цілий! —
Треба було той жертвы?

На молитві! Ци вшытко народнє,
Што минуло, што буде
Ты молитвом єс хтіл проникнути! —
Де же твій є розсудок?!

О, — я камін спід верха катульну,
І він піде з розгоном;
По вертепах, париях, по скалах
Одголосом здудонит.

Ту завадит він, вдарит о зубець
І потріскат на часті,
Там за собом зас камін потягне,
Жебы ниже з ним впасти.

Ту кавальчык оставит, там другій,
Дале падат, дигінчыт, —
І хто знає, де кождий одпирсток
Зважыт сперти ся в кінци?

І Єгова тіж не зна! І моль ся
Кілко хцеш, з поклонами,
А де місце суджене кыршынці,
Там і впаде — і амин!

Бо в ній самій і кермо, і влада,
В самій ній tota сила,
Котра місце і ціль ій назначат,
І ю саму створила.

І хоц велькій і міцний Єгова,
Пан над нами вшыткыма,

Ни єдного марнога каменя
Во розгоні не стримат.

Порошынка — о пізрий — тремтлива:
Ледво зрак ю поводит,
А Єгова і ей в неістніня
Обернути не годен.

Розказати не може ій — іти
Не за тыма стежками,
За якыма одвічні ю жене
Сила, што є в ній самій.

Порошынка! А нарід?! Што о ним,
Пестрій масі тій речы,
В котру вносит доєдна істота
Частку душы чловечай?

Чул ёс пісню о тым Оріоні —
Ошліпленым гіганті?
Він гу сонцю вандрувал, бо вірил
Оздравліня в ним найти.

На раменах сой нюс поводыря —
Фиглярного хлопчыну,
Што дорогу вказувал — заєдно
Інчу в кожду годину.

>Вед мя хлопче до сонця, най прозрю!<
Тот въюл рано до сходу,
На полудне — в полудне, під вечер
Там де сонце заходит.

І великан все іде і іде,
Полний віры во сонце,
Полний спрагы за съвітлом, што от-лем
Йому близне уж конче.

Через горы і води преступлят
Мильовыми кроками,
Несьвідомий, же з него жартує
Хлопя — ним же двигане.

Тот Оріон — то людскіст вселенної,
Полна віry і силы,
Што ся в страшnym завзятю понаглят
Г' невидимій ій ціли.

Тото любит, што неосігальне,
В невідоме все вірит,
Фантастычне бы рада хватити
Коштом того в подвірю.

Кріслит пляны не з міром під силы,
Ціль не в міру до актів,
І жартує з тых плянів на піску
Хлопчык — льогіка фактів.

І як шліпец наївний, што чуджым
Завірює він очам,
Все доходит не там, де прагнула,
Трафлят там, де не хоче.

А ты молиш ся, бідна дітино!
Ци єс rozум уж стратил?!
Віриш піні мінливій, же она
Быстру ріку загатит!"

XVII

Штоси было спочатку в тых словах,
Нибы дзбан чистой воды;
Дыхал од них добротом, свіжістю
Якбы дух охолоды.

Та внет чымси так душным затягло
Як самумом пустыні,
І робило ся страшні, отупно,
Нибы в ночы дітині.

І острашыл ся Мойсей, та з землі
Піддвигнути ся зважыл,
І промовил: „Чом мучыш так мене,
Нич до гробу не ляжу?

Ты не мати! А в твоїй бесіді
Ніт на слезу любови.
Ты не мати! Ты зас тот Азазель —
Лем ранити готовий.

Одступ, щезний! Заклинам я тебе
Знаком тым штырьочертным!
Не мам віры я до тя, фальшивче —
Най і вічний, безсмертний.”

І зас вчули ся слова стишены:
„Нерозумна дітино!
Ты заклинаш мя тым, чого сам єм
Од покону частина.

Што-ж мі твоє марніцьке заклятя!
Ты бы вмер з безнадії,
Кед бы-с сотну лем частку знал того,
Што мій розум гев крыє.

Ты мя кленеш, як твою шліпоту
Ткнул пожару пламінчык,
В якым жыю, і Він тіж — над вшыток
Час і простір без кінця.

Іщы дакус умкнути загату
Твого зраку? — О, смотр ся:
Видиш край тот, што Господ обіцял
Для Аврама¹-праотця!"

І розсвітлив ся захід яснином,
Цілий край Ханаану
Пред Мойсейом ся стелил, як образ
Такої днес малюваний.

І в шепт глухій зас зачне товариш
Невидимий, з простору:
„Пізрий — чорне дзеркало долину!
Адде є Мертвє Море.

З тамтой страны високы хырбеты
До небесной повалы,
Што ся тягнут гын рядом стыркастым —
То Кармелю сут скалы.

Тепер пізрий на пілніч, там Сион —
Євусеі кочуют,
А кед з горы порядні крикнути,
Амореі почуют.

Басанунка синява — то Йордан
В Мертвє Море ся вперат;
Близко устя могучий Єрихон
Купців мытом обдерат.

¹ Сперша, до покликання через Господа, імя Авраама звучало Аврам

Гу долині невелькій ся тиснут, —
Хоц і місця уж неє —
Аммоніты од тамтой стороны,
Од той же Хананеї.

На заході лем горы, лем верхы,
Пустыріска шырокы,
Галилейскє озеро з пінночи,
І — зас горы высокы.

От і маш Палестину ціліцьку,
Край овечок і ярцю,
Од Кадеса по Кармель без решты
Затулити мож в пальцьох.

Ани трактів шырокых ту неє,
Ни до моря проходу!
Де-ж ту жыти, тужати, роснути
І квитнути народу?”

Але Мойсей понуро одповіл:
„Хто з каменя дал воду,
Тот край гевсот на рай перемінит
Для своіого народу!”

XVIII

Зас ся почул тот съміх притишений.
„Віра горы порушыт!
Та лем пізрий на новы образы,
Што зъістити ся мусит:

Видиш — суне Гебреів навала;
Уж і Йордан проходят,
Здобывают Ерихон і в кырви
По коліна аж бродят.

Столітями ся борба не кінчыт
За tot жмыт Палестины:
Амореі, Гебреі, Амалик,
Битний рід Філістынів.

А от Царство Гебрейске! Слез кілко!
Кырви людской што стече!
А для съвіта заважыт — як муха
Для верблюда. Нич веце.

Розквитнути не встигне, як з внутрі
Силу свою затратит,
Жебы в пащу міцнійших сусідів
Част по части впадати.

Оле — пізрий, як хмары чорніют
Од Дамаску, Галладу!
Іде Ассур і несе Гебреям
Лем руіну, загладу.

Оле — пізрий, там лан червеніє,
Трупом густым ся вкрыват:
То Вавилон престрашний ся піднюс
На Юдеі могылу.

Храм Єговы во огни... Тьма люду...
Як шаранча по полю,
Тисячами, без числа, все ідуть —
Недобитки в неволю.

Чуєш плач? На руїнах сковынчыт
Лем тот ёден разумний,
Што корити ся радил ворогам,
Штоб не впасти до труны.

Як же смердит тишина!.. Та кукай —
Там з темрявы ден стає...
З тых што пішли тисячми, лем жменя,
Але ідуть... Вертают!

Штоси дрібне ся рушат, шерудит
Коло мурів Саліма:
Новий народ, Бог новий, храм новий,
Нова сила незрима.

Росне того, прібує ся з нуждом,
Міцно тримат ся ґрунту,
Як тот бодак, колячий і ціпкій,
Все готовий до бунту.

Понад людом тым вічным, нездертым
Навальниці все ідуть,
Паньства, царства то стают, то гынут
Як понуры привиды.

Він же в своїй комірці заєдно
Ховат тверде завзяття;
Ненависти моц має для вшыткых
І незмінне проклятя.

Тота велика, найбільша ненавист, —
>Задля бога інчого<,

Смотр, як клубчыт ся перед храмовым
Заповітнім порогом.

Она кличе нанавист. Позерай:
За тираньским веліньом
Ідут сили, штоб нарід твій гордий
Зас вирвати з коріньом.

Чуєш дудін? То стопы желізны
Римських тых легіонів,
Што толочат юдейськы царини,
Роблят пустку з загонів.

Чуєш плюскіт? То мечы ворожы
Неповинну кров точат.
Чуєш крикы? — То дівкы юдейськы
Дики коні волочат.

О — гын мати голодна доідат
Тіло своій дітины!
Гын тисячы не крестах гмерают —
Цвіт народу істинний.

Храм Єговы зас горит, раз ішы,
І то раз уж остатній:
Бо што руки той шалій лем дітхне,
Тому більше не встати.

Ішы раз недобиткы поплынут
До неволі, як рікы —
Та ніт для них уж своій вітчызны,
І не вернут в вік-віка.

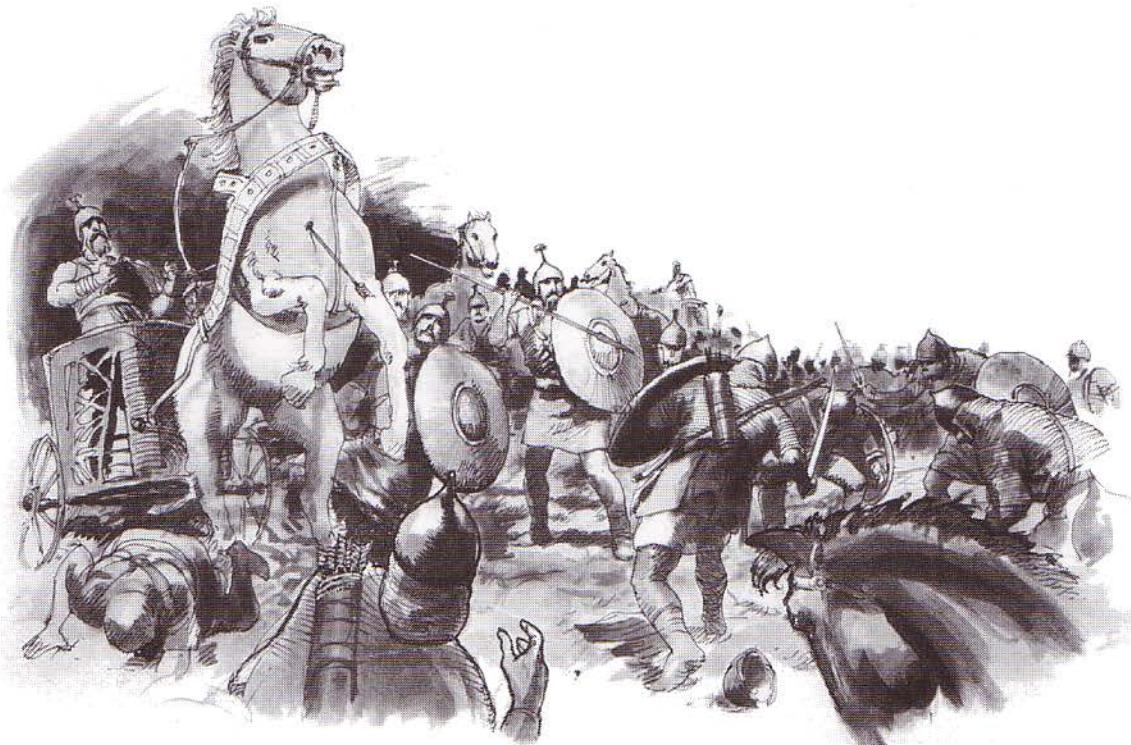
І загасне уж зъвізда Ізраіль
Не блиснути ій більше;
Лем завзятя, што в храмі выросло,
Нихто нигде не скыршыт.

Што, ты тому вшыткому не віриш?
О, повіриш — ти гварю! —
В рай, што чекат твій нарід выбраний
В обіцяным вам краю!

Ты для него ся трудил! А повідж —
Было зач і для кого?
Може іщи сой клякнеш в молитви?
Зробиш за пса дорогу?”

І похилил сивіцьку голову
Старий пророк, і повіл:
„Ци доправды ся не даст вырвати
З пут мойому людови?”

І впал, втулил ся лицьом до землі:
„Выкпил ся з нас Єгова!”
І лем регіт демонъскій ся сплітал
З ехом слів Мойсейових.

XIX

Грухнул грім! Задыржали найглубшы
Гір Моавских основы,
І запоряд ся дораз вказали
Возвістники Єговы.

Чорна хмара двигнула ся стіном
Аж по краї небесны,
Нибы твар понуристу Ніч-мати
Ненавистні піднесла.

І во тьмі зажмуркала проято
Огняными очами,
Забурчала як матір, што дівку
За провини єй, ганит.

І з тырвогом вслушувал ся Мойсей
В гырмотливу бесіду,
Та з ней в серци голосу Єговы
Ани кус не пошлідил.

Іщи раз згырмотіло, тріснуло,
В страху іжыт ся волос,
Серце в грудьох замерат... та де там,
Не Єговы то голос.

Выє вітер в скалистых жолобах,
Розжалений, сердитий. —
Кліщыт душу тот йойк, та і в ним тіж
Глас Єговы не скрытий.

Зачесало враз дощом і градом,
Заціпіло студіню;
Уж ся душа змучена подає,
Падат в мрак знесиліня.

Та от — втихло, потічок лем дзюрчыт,
Якбы жаль в горлі хлипал,
А од долин, з запахом мигдалю
Полеготу шле вітер.

І в подуві тым теплым, блаженным,
Дивны несут ся слова,
Чує серце Мойсея і тримтит —
Так, то голос Єговы.

„Цижбы я вас одурил? А был ёс
Зо мном ты на догоді?
І підписал ёс контракт, потужыл
Одомашом в народі?

Моі пляны ёс виділ і чытал
З книги мойой віковой?
Презрил долю і знаш, же доправды
Не дотримал ём слова?

Маловіре, нич ты ёс ся почал
В материњскій утробі,
Я доєден твій оддых зрахувал,
Каждий волос на тобі.

Іщи з Ур не вандрувал Авраам
На рівнины Гаррану,
А я його потомків знал вшыткых,
Аж до днес, і заране!

Бідний край ваш, узісій і кісний,
І богатством не блискат?
А ёс забыл, што кісна, маленька
І найбільших колыска!

Час надыйде, і з ней вас выведу
В даль-дорогу, до труду,

Так як мати дітину одлучат
В своїм часі од груди.

Ту, на полі невдячним і пісним
Як на скалі тернина,
Вырастайте завзяты і тверды
Аж не прийде до зміни.

О, знам добрі я вашу натуру,
Ненасытну, горячу!
Вы бы в жызным розвлекли ся ґрунті,
Як плінливе бодача.

Вы бы тілом і духом без решты
В чорну вжерли ся скыбу,
І поімал бы Маммон вас вшыткых
В своі сіти, як рибы.

Та-ж в Єгипті вы гнули ся в ярмі,
Наїдавшы ся ласо...
Одрігало ся буде вам вічні
Єгипетским злым мясом!

О, надыйде же час, і землицю
Обіцяну лишыте,
Розыйдете ся сьвіт здобывать.
Його скарбы незжыты.

Але тавро приложу на долю
І на вашы надбаня,
Як гадину на скарбі, — бо пішли
Смуткы з них і страданя.

Хто ся внурит без дна в сокровища
І над вшытко полюбит,
Тот ся сам невільником іх стане,
Скарбы духа загубит.

Як невільник і пан своїх скарбів,
Ціном кырви, слез ціном,
Для збільшыня сокровищ, сам мусит
Знести іх підвалини.

Як пиявці, што чуджу кров сисат,—
Лік для жертви, смерт самій,—
Так і вас тіж океан богатства
На мілизні омамит.

В океані тым буде заєдно
Вас прагніня мучыти,
І не в силі вас буде хліб златий
Ани раз накормити.

І будете жывыма съвідками —
Як шырока вселенна,
Што лем выбір на духа кормильців
Є приемний для мене.

Хто ся земскым лем кормит — тот, вера,
З тым і в земли зогніє,
Та хто духа прокормит, заховат,
Tot же — zo мном ся зліє.

Адде є і ваш край обіцяний,
Безграницій, блищацій,
І до него ёс был народови
Проводырьом незрячым.

Адде є і ваш рай ясніючій,
I найкрасша вітчына!
І задатком є для ней невелькым
Земска лем — Палестина.

I лем спомин вам по ній остане,
Теплий сон лем, і туга...

Жебы г' ній вы ідуchy віками,
Мою несли хоругов.

А же стратил єс віру на момент,
Жменю волі потупил,
Та, ввидівши tot край вымрияний,
Сам до него не вступиш.

Ту і кости уж твоі зотліют —
Для приміру покуты
Вшыткым тым, што так рвут ся до ціли
І вмерают при пути.”

XX

Ходит туга по горах самітних,
Нибы гмла по пустыни,
Сіє мысли, прагніня незбыты
По шырокій долині.

Сыпле квітя і листкы, што давно
Уж зовяли, пожолкли,
Во сумлінях підносит голосы,
Котры давно замолкли.

Што лем вчера виділо ся легці,
Гнеска миле, шановне;
Што лем вчера ёс доптал, оплювал,
Днес святости є полне.

Ніч тырвожна в гебрейськым таборі
Блідне, тає; схід блискат,
Вшыткы смотрят: ци стоїт він іщи
Гын — на берді скалистым.

Неє го! І понесло тым „неє” —
Нибы смерти холодом;
Знали: щезло уж того, без чого
Жыти нихто не годен.

Што іскорком невхопном, незримом
Медже нима горіло,
Надавало іх жытю сенс, ціну,
Просьвітляло і гріло.

І люг жаль, безконечний і тяжкій
На затвердле сумління
І, як врокы бы шмарил, табором
Ходил мрак отупління.

Єдны другым взерали ся в лиця
В блідніючій мертвоті,
Як убийці, што жыття забрали
Найдорожшій істоті.

.....

Чути тупіт. Ци вітер пустынний?
Ци ся збыват пророцтво?
Ні — конюхів то князь, Єгошуа,
За ним же парібоцтво.

Понагляют ся, стада дігінчат...
Ци-ж бы ворог надходил?
Страх іх жене, як даль, невідомий...
Ачий палец Господен?..

Голод духа і біль самітности,
Што ся нигда не гоїт...
Єгошуа же кричыт натхнено:
„До походу! До зброй!”

I, як орел, підорвал ся оклик
Понад мас непокойом,
Одбил ехом по горах, по скалах:
„До походу! До бою!”

Момент лем — обатурят ся вшыткы
З остолпіня тупого,
I не збегне ни єден, што раптом
Приступило до нього.

Ішы момент — і крик Єгошуі
Горл сто тисяч повторит,
I в мгновінню з номадів лінивих
Люд героів сотворит.

Лем здудонит — і пісок пустыні
На болото замісят,
Авірона каміньом побиют,
А Датана повісят.

Через горы понесут ся птахом,
Йордан в брызги розкроплят,
Нибы лед — Єрихону твердыню —
Звуком трубным розтоплят.

В безвіст підуть, во віків далечынъ,
Полны тугы і скрутъ,
Находить для духа дорогу...
І конаня при пути.

Львів, січен до липця 1905.

Переведено на лемківську бесіду:
Крениця, вересен-грудень 1998.

До 150 річниці народжыння і 90 річниці смерти Івана Франка

Іван Франко, званий в своїм народі Каменярьом, не тільки через написаний ним великий верш *Каменярі*, кілько через величезний труд життя oddаний тому же народові – український писменник, вчений і громадянський діяч.

Вродил ся 27 серпня 1856 р. в Нагуєвичах к. Дрогобича, в родині сельського коваля. Завдяки непересічному талантови і великий працювітості в барз несприятливих обставинах (был парократно вязнений) осягнув високу освіту і вершины знань. Його літератур-

ний та науковий доробок, барз ріжнородний, зобраний в полне виданя, числит 60 томів. Спосеред того богатства трудно дашто експонувати, представляти окремо, тымбарже в тексті так коротким як тот. З другої страни – дакус і соромно. Адже того творця, того Велького Бойка, так близкого царством мысли – повинни мы знати, бодай в енциклопедичній піольці.

Припомнити бы радше меньше знаны, а цінны для нас його працы, творы, як хоцбы *Карпаторуське писменство XVII – XVIII віків*. Приближыти бы факт, же нагварял Франко молодых творців з Лемковини писати по... лемківски. Правда, за вельо з того – як з Ганулякового *Я ся не бою* – не виникало, але все-ж, але преці... А припомните сой – хто чытал – як гыдзг'ал нас в далекій молодости піднаголовок його *Захара Беркута* – „Образ громадского жыття Підкарпатской Руси в XIII столітю” (цитую з памяти, виданя єдно, і друге, і третє – давно пішли помедже люди і всякли). Гей, близкій нам є Іван Франко з огляду на його залюбління трактувати деякы справы приступнійшенич были все і сут тракту-

ваны через інчых. Не хтіл бым, очывидні, повісти через того ани єдно слово, ани єдну йоту за дуже. Іван Франко була, є і буде писменником, поетом, вченым – українським. І нихто му того заберати не хоче, бо забрати не годен. Та підкріслити, раз іщи пікруслити треба – душа його, думки його – одтамале одкальси, з долини Опору, враз з вандруючима одвічно карпатським небом хмарами мали бы быти одчигуваны в нас на добру хвилю.

Вмер Іван Франко порівняно молодо – 28 мая 1916 р. Вмер серед великої войны, не діждавши дни, которы мали рішыти і о його – в бодай якым виді – Вітчызні.

Беручы ся до тлумачыня Франкового *Мойсея* не думад ём о ниякъих принагідных річницях автора. Мій трансляторскій труд был лем внутрішном природньом потребом, што высловил ём во вступным слові. Та понеже труд тот пролежал вісем років, не находячы в децидентів нашых выдавничых справ ниякого послуху, постановил ём выдати го „по партизантски” в тот акуратні, річницьовий взглядом Івана Франка час. Най же буде Велькому Каменярьови поклоном од Лемків.

* * *

Спонсоры того выданя, братя **Димитрий і Данил Галикы** – щыры лемківськы патріоты нашей старой еміграціі в америцкій земли. Коріня іх выводит ся з Поворозника і Снітниці. Родиче – Михал і Юлія (з Гоців) Галикы выемігрували до Нового Сьвіта пред I сьвітовом войном. Выховали на газдівці (к. Herkimer, NY), на молоку – семеро діти. З шестерых, которы іщи жыют (Димитрий єст найстаршим, має 92 рокы, а Данил наймолодшим, того рока буде му 80), пятеро скінчыло выжышы школы. Родиче вірно плекали рідний язык і культуру, отец был активным діячом Лемко-Союза. Братя Димитрий і Данил все інтересували ся лемківском літературом. І тепер – як прагнут підкріслити – з радістю спонсоруют наше выданя літературы сьвітовой, збога чаюче нас, а ту вказуюче тіж окремішніст нашего языка і ріжницю в однесіню до языка оргіналу.

ЗМІСТ

Слово од тлумачя	5
Мойсей, уступ I	9
II	11
III	14
IV	17
V	20
VI	24
VII	28
VIII	31
IX	34
X	37
XI	41
XII	44
XIII	46
XIV	50
XV	53
XVI	55
XVII	59
XVIII	62
XIX	66
XX	71
До 150 річниці народжynя і 90 річниці смерти Івана Франка	74

A landscape painting featuring rolling green hills in the foreground and middle ground, with a range of mountains visible in the distance. The sky is filled with large, billowing clouds, colored in shades of orange, yellow, and white, suggesting a sunrise or sunset. The overall mood is serene and contemplative.

На небеса безхмарны сплывала
Тиха ніч дурманяча,
Деси витя шакалів тремтіло,
Нибы рана боляча.

Затремтіло і штоси чловече
В старым серци пророка,
І знизила свій лет во мгновінню
Його дума высока.